

Cuprins

Nota traducătorului	9
1. Eu sunt Leșul	11
2. Mă numesc Negru	15
3. Eu, Câinele	21
4. Voi fi numit Ucigașul	26
5. Eu sunt Unchiul vostru	34
6. Eu, Orhan	41
7. Mă numesc Negru	45
8. Mă numesc Ester	49
9. Eu, Şeküre	53
10. Eu sunt un Copac	64
11. Mă numesc Negru	69
12. Mi se spune Fluture	82
13. Mi se spune Barză	91
14. Mi se spune Măslină	99
15. Mă numesc Ester	108
16. Eu, Şeküre	113
17. Eu sunt Unchiul vostru	118
18. Voi fi numit Ucigașul	125
19. Eu, Banul	132
20. Mă numesc Negru	138
21. Eu sunt Unchiul vostru	142
22. Mă numesc Negru	148
23. Voi fi numit Ucigașul	154
24. Mă numesc Moartea	160
25. Mă numesc Ester	164
26. Eu, Şeküre	172
27. Mă numesc Negru	188
28. Voi fi numit Ucigașul	194
29. Eu sunt Unchiul vostru	208
30. Eu, Şeküre	223
31. Mă numesc Roșu	233

32. Eu, Şeküre	237
33. Mă numesc Negru	243
34. Eu, Şeküre	258
35. Eu, Calul	272
36. Mă numesc Negru	275
37. Eu sunt Unchiul vostru	287
38. Eu, Maestrul Osman	292
39. Mă numesc Ester	301
40. Mă numesc Negru	308
41. Eu, Maestrul Osman	313
42. Mă numesc Negru	331
43. Mi se spune Măslină	343
44. Mi se spune Fluture	346
45. Mi se spune Barză	348
46. Voi fi numit Ucigaşul	350
47. Eu, Diavolul	361
48. Eu, Şeküre	366
49. Mă numesc Negru	370
50. Noi, Cei Doi Dervişi Rătăcitori	385
51. Eu, Maestrul Osman	388
52. Mă numesc Negru	408
53. Mă numesc Ester	427
54. Eu, Femeia	442
55. Mi se spune Fluture	447
56. Mi se spune Barză	461
57. Mi se spune Măslină	471
58. Voi fi numit Ucigaşul	482
59. Eu, Şeküre	511
Glosar	523

Mă numesc Moartea

După cum vedeți, eu sunt Moartea, dar nu trebuie să vă speriați, căci nu sunt decât o pictură. Cu toate acestea, citesc în ochii voștri că v-ați înspăimântat. Aidoma copiilor care se lasă prinși de jocul pe care îl joacă, îmi place că v-a apucat groaza, de parcă v-ați fi întâlnit cu moartea însăși, chiar dacă eu nu sunt aieva. În vreme ce vă uitați la mine, simțiți că o să faceți pe voi de frică când o să vă vină, negreșit, sorocul. Nu glumesc: când dau ochii cu moartea, marea majoritate a bărbaților cu suflete de lei, mai cu seamă, se lasă păgubași. Din pricina aceasta, câmpurile de luptă pline de leșuri pe care le-ați pictat de zeci de ori nu put, așa cum s-ar putea crede, a sânge, a praf de pușcă și a zale încinse, ci a rahat și a carne putredă.

Știu că vedeți pentru prima dată o imagine a morții.

Acum un an, un bătrân înalt, uscățiv și misterios l-a chemat la el acasă pe tânărul maestru miniaturist care m-a zugrăvit. L-a oferit o cafea delicioasă cu aromă de ambră, ce luneca pe gât ca mătasea, și i-a deschis mintea, în camera de pictură pe jumătate cufundată-n întuneric din casa lui cu două caturi. Apoi i-a arătat, într-o încăpere cu ușă albastră, aflată la rândul ei în penumbră, hârtii aduse din India, pensule din păr de maimuță, foițe de aur, felurite condeie și instrumente de ascuțit condeie cu mâner de mărgean; i-a dat de înțeles că avea să-i dea bani foarte frumoși și i-a insuflat maestrului miniaturist pasiune.

— Pictează-mi imaginea morții, i-a zis apoi.

— Nu pot să pictez imaginea morții fără s-o fi văzut vreodată în viața mea, a zis miniaturistul cu mâini măiestre, care avea să mă picteze mai apoi.

— Pentru a putea picta ceva, nu este nevoie să-i vezi mai întâi imaginea, a zis bătrânul uscățiv și avântat.

— Da, poate că nu trebuie, a zis maestrul miniaturist care m-a pictat mai apoi. Dar dacă dorești ca imaginea să fie desăvârșită, trebuie ca ea să fi fost pictată mai înainte de mii de ori. Oricât de iscusit ar fi miniaturistul, el pictează

pentru prima dată un subiect nou ca un ucenic, ceea ce mie nu mi se potrivește. Nu pot să nu iau seama la îndemânarea mea de maestru atunci când pictez imaginea morții, deoarece, pentru mine, un asemenea lucru ar însemna însăși moartea.

— Poate că tocmai moartea aceasta te apropie de subiectul tău, a zis bătrânul.

— Ceea ce face din noi niște maeștri nu este faptul că trăim subiectul, ci faptul că nu l-am trăit niciodată.

— Atunci, măiestria aceasta trebuie să dea peste moarte.

Astfel s-au pornit, într-un chip potrivit pentru miniaturistii care-i cinstesc pe vechii maeștri și care le prețuiesc harurile, pe un taifas înțelept, plin de vorbe cu două înțelesuri, de metafore, de calambururi, de aluzii și insinuări. Știu că toată această sporovăială, pe care am ascultat-o cu atenția cuvenită deoarece era vorba de însăși existența mea, îi va sătisi pe distinșii miniaturisti din cafeneaua noastră. Doar că, la un moment dat, cei doi au ajuns la următoarea discuție:

— Măsura harului miniaturistului este dată, oare, de faptul că pictează totul cu desăvârșirea vechilor maeștri sau de faptul că pune în pictură subiecte pe care nu le-a mai văzut nimeni? a întrebat miniaturistul cu mâini miraculoase, cu ochi frumoși și minte ageră; deși știa răspunsul la această întrebare, era plin de băgare de seamă.

— Venețienii prețuiesc vâna pictorului după îndemânarea sa de a afla subiecte care nu au mai fost pictate niciodată, precum și metode noi de a le zugrăvi, a zis bătrânul cel trufaș.

— Venețienii mor ca venețienii, a zis miniaturistul care urma să mă picteze pe mine.

— Dar morțile tuturor se aseamănă, a zis bătrânul.

— Legenda și miniatura nu vorbesc despre faptul că toate se aseamănă, ci despre faptul că nu se aseamănă, a răspuns miniaturistul cel mintos. Maestrul miniaturist își datorează măiestria faptului că pictează legende care nu seamănă nicidecum una cu alta ca și cum ar semăna cu ale noastre.

Așa a venit vorba despre moartea venețienilor și a musulmanilor, despre Azrail¹, despre ceilalți îngeri ai Domnului,

1. Îngerul morții, în mitologia islamică.

despre faptul că aceștia nu vor putea fi niciodată înfățișați în picturile păgânilor. Tânărul miniaturist care mă va picta ceva mai târziu și care mă privește, în acest moment, cu ochii lui frumoși, stând în cafeneaua noastră dragă, s-a amărât din pricina acestor vorbe grele; mâinile îi jucau de nerăbdare, râvnea să mă picteze, dar nu prea știa cum eram eu de fapt.

Bătrânul cel șiret, care dorea să-l învingă pe tânărul maestru, i-a simțit, viclean cum era, descumpănirea. Și-a ațintit ochii, care luceau în lumina lămpii ce ardea zadarnic în încăperea cuprinsă de umbre, asupra tânărului cu mâini măiestre:

— Moartea, pe care venețienii par s-o fi pictat în chip de om, este un înger, la fel ca Azrail al nostru, a zis. Dar un înger înveșmântat în om. Întocmai ca Gabriel, care i s-a înfățișat Profetului nostru întruchipat în om în vreme ce cobora din cer Preasfântul Coran. Înțelegi?

Am priceput că tânărul maestru, pe care Dumnezeu îl dăruise cu o nemaipomenită iscusință, era zorit, dorind să mă picteze. Deoarece bătrânul cel diabolic izbutise să deștepte în el următoarea idee drăcească: nu dorim, de fapt, să putem picta un lucru cunoscut, cu toate luminile sale, ci un lucru pe jumătate nedeslușit, pe care nu-l cunoaștem.

— Eu nu cunosc deloc moartea aceea, a zis miniaturistul care urma să mă picteze ceva mai târziu.

— Cu toții cunoaștem moartea, a zis bătrânul.

— Ne temem de ea, dar n-o cunoaștem.

— În ceea ce te privește, pictează-ți propria teamă, a zis bătrânul.

Mai lipsea puțin ca imaginea mea să fie pictată chiar în acea clipă. Am simțit cum marelui maestru miniaturist i se zburlea părul pe ceafă, cum i se învârtoșau mușchii brațului, cum buricele degetelor sale se aflau în căutarea condeiului. Dar, pentru că era într-adevăr un mare maestru, a simțit că acea încordare avea să adâncească dragostea de pictură pe care-o purta în suflet, așa încât s-a stăpânit.

Simțind și el acest lucru, șiretul bătrân i-a citit, spre a-i insufla imaginea mea, de care era foarte sigur că avea să fie implinită la scurtă vreme după aceea, fragmente privitoare la moarte din cărțile aflate dinaintea sa, *Cartea sufletului* de El-Cevziyye, *Cartea Apocalipsei* de Gazali, precum și fragmente

din Suyuti. Astfel, pe când plăsmuia în minte imaginea aceasta a mea pe care o privești acum cu teamă, maestrul miniaturist cu mâini măiestre asculta cum Îngerul Morții va avea mii de aripi, care se vor întinde din Rai până în lumea aceasta și din ungherul cel mai îndepărtat al Răsăritului până în ungherul cel mai îndepărtat al Asfințitului, cum, pentru toate ființele credincioase, aceste aripi vor fi proteguitoare, iar pentru păcătoși și pentru răzvrățiți vor fi asemenea unor piroane arzătoare, așa încât m-a zugrăvit năpădită de piroane, sugerând astfel că dumneavoastră, majoritatea miniaturiştilor, sunteți ființe sortite Iadului. Miniaturistul asculta cum, în mâinile îngerului pe care îl va trimite Dumnezeu să vă ia sufletele, se va afla un catastif în care sunteți înscrisi cu toții, cum numele unora dintre dumneavoastră sunt încercuite în paginile lui cu negru, cum sorocul morții vă este știut doar de Dumnezeu și cum, atunci când vă va sosi acest soroc, din copacul aflat sub tronul ceresc va cădea o frunză, iar cel ce va prinde acea frunză și va citi ceea ce se află scris pe ea va afla cui i-a venit rândul să moară ; de aceea m-a pictat atât de hâdă, dar și de gânditoare, ca pe cineva care se pricepe să cântărească lucrurile. Deoarece bătrânul cel țicnit îi citise că, după ce Îngerul Morții, care se arăta în chip de om, întindea mâna către cel căruia i se mplinea sorocul și îi lua sufletul, totul era învăluit deodată într-o lumină aidoma razelor soarelui, miniaturistul cel mintos m-a înfățișat împresurată de lumină, știind că această lumină nu li se arăta celor dimprejurul mortului. Cum bătrânul cel împătimit mai citise, în *Cartea sufletului*, și despre mărturiile hoților de morminte din vechime, despre trupurile în care erau înfipte, ici și colo, țăruse, despre flăcările care se iscau atunci când scormoneai pământul în locuri în care fuseseră îngropate de curând leșuri, despre căpățânile umplute cu plumb, miraculosul miniaturist, care-l asculta cu multă luare-aminte, a pus în imaginea mea, tot ceea ce i-ar fi putut înspăimânta pe cei care mă priveau.

Dar mai apoi s-a căit de acest lucru. S-a căit nu atât de spaima pe care o semănase în pictura sa, cât de faptul că o zămislise. Iar eu mă simt acum asemenea unei creaturi despre care propriul părinte vorbește cu rușine și căință. De ce s-a căit miniaturistul acela cu mâini măiestre că m-a pictat?

1. Deoarece eu, imaginea Morții, n-am fost pictată cu destulă iscusință. După cum ați văzut, nu sunt desăvârșită nici așa cum eram în picturile marilor maestri venețieni, nici așa cum apăream în cele ale vechilor maestri din Herat. Și eu mă rușinez de înfățișarea mea jalnică, pe care marele maestru care m-a pictat n-a izbutit s-o zugrăvească pe potriva solemnității morții.
2. Maestrul miniaturist care m-a pictat, ascultând de imboldul diavolesc al bătrânului, s-a pomenit deodată că imită meșteșugul și ideile maștrilor frânci și, pentru că vădea o anume lipsă de prețuire, de cuviință față de vechii maestri – simțământ pe care-l încerca pentru prima dată –, lucrul acesta îi rodea sufletul.
3. Trebuie, de asemenea, să-i readuc la realitate pe cei câțiva nevolnici care s-au obișnuit cu mine aici și care au început să surădă: cu moartea nu se glumește!

Acum, maestrul miniaturist care m-a pictat străbate necontenit străzile noaptea, cuprins de remușcare, de parcă ar crede, așa cum credeau unii maestri chinezi, că el este întocmai ceea ce a pictat.

25

Mă numesc Ester

Femeile de la Minaretul Roșu și de la Pisica Neagră îmi comandaseră material de plapumă mov și roșu, din țesătură de Bilecik, pe care l-am pus în boccea de cu zori. Am lăsat la o parte materialul verde, din mătase chinezească, descărcat de pe corabia portugheză care taman ce-a venit și-am pus în boccea din cel albastru. Cum zăpada asta nu se mai isprăvește și iarna e fără sfârșit, am chitit binișor nenumărați ciorapi, brâuri groase, ilice zdravene din lână de felurite culori și le-am orânduit la vedere, așa încât chiar și inima celei mai nepăsătoare femei să freamăte voios când o să-mi desfac eu bocceaua. Apoi am pus în ea batiste de mătase, ușoare, dar scumpe, pungi pentru parale, sacoșe lucrate cu dichis, pentru dusul la hamam – pe astea din urmă însă nu

ca să le vând, ci ca să le dăruiesc femeilor care mă chemau la vreo bârfă – și am săltat bocceaua, valeu! da' grea s-a mai făcut, să-mi frângă mijlocul, nu alta! Am lăsat-o jos. Am desfăcut-o iar și mă tot uitam să văd ce să mai scot din ea, când a bătut cineva la ușă, iar Nesim a deschis și m-a strigat.

La ușă era roaba Hayriye, toată îmbujorată la față. Avea în mână un răvaș.

— M-a trimis Şeküre Hanâm, mi-a șoptit ea.

Era atât de zbuciumată, încât ai fi zis că ea era aia care se-ndrăgostise și voia să se mărite. Am luat răvașul, serioasă, și am îndemnat-o pe proasta aia de fată să se întoarcă acasă înainte s-o vadă cineva. Nesim se uita la noi cu ochi întrebători. Am apucat bocceaua mincinoasă – pântecoasă, dar ușoară –, pe care o căram după mine când purtam răvașe.

— Fata Unchiului, Şeküre, e îndrăgostită lulea, i-am zis. Și-a pierdut binișor cumpătul, sărmana!

Am slobozit un hohot de râs și am ieșit, dar m-a cuprins pe dată rușinea. La drept vorbind, nu doream să-mi bat joc de povestea de dragoste a lui Şeküre, ci să vărs lacrimi pentru viața ei tristă. Și ce frumoasă este întristata mea fată cu ochii negri!

Am trecut grăbită pe dinaintea caselor părăginite din mahalaua noastră evreiască, care păreau și mai pustii, și mai sărmane în frigul dimineții. La multă vreme după asta, văzându-l pe cerșetorul ăla orb care s-a pripășit la colțul străzii lui Hasan și care-i priveghează pe trecători, am strigat din toate puterile:

— Negustoreasa cu bocceaua!

— Gura, babornițo! a zis el. Chiar de n-ai fi strigat, tot te-aș fi recunoscut după umblet.

— Orb jegos ce ești! i-am zis. Tătar nenorocit! Orbii sunt belele de pe care și-a luat mâna Dumnezeu! Ah, trăsni-te-ar!

Pe vremuri, nu mă supăram și nu luam seama la asemenea lucruri. Ușa lui Hasan mi-a fost deschisă de taică-său, un abhaz domnos și gingaș.

— Ia să vedem ce ne-ai adus de data asta, a zis el.

— Puturosul de fiu-tău doarme?

— Să doarmă? Stă tot timpul cu ochii la drum. Așteaptă vești de la tine.

Casa asta este atât de întunecoasă, încât de fiecare dată când vin aici mi se pare că intru într-un mormânt. Şeküre